

Griekse vasteland

Korfoe & de Ionische Eilanden

1 Athene, Piraeus en de Saronische Eilanden	133
2 Attika en Midden-Griekenland	189
3 De Peloponnesos	230
4 Thessalië	355
5 Epirus	379
6 De Ionische Eilanden	413
7 Macedonië en Thracië	485

DE REGIO'S VAN DEZE GIDS:
ZIE DE KAART HIERNAAST

Lannoo

Inhoud

Niet te missen8

**Hoogtepunten
van Michelin** 12

Reisplanner20

Met het gezin28

DE REIS VOORBEREIDEN

Naar Griekenland32

Voor het vertrek35

Het Griekse vasteland
van A tot Z 41

Reistips 51

Evenementen52

Boeken en films54

MEER WETEN OVER HET GRIEKSE VASTELAND

Het Griekse vasteland
vandaag58

Godsdienst66

Natuur en landschap72

Jon Arnold Images/hemis.fr

Tradities en
levenskunst 77

Kunst en cultuur84

De Griekse
mythologie 108

Geschiedenis114

STEDEN EN BEZIENS- WAARDIGHEDEN

**1 Athene, Piraeus en de
Saronische Eilanden**

Athene134

Piraeus 178

De Saronische Eilanden 184

2 Attika en Midden-Griekenland

De omgeving van Athene	192
Euboea	198
Van Attika naar Boeotië	206
Delphi.....	214

3 De Peloponnesos

Een rondgang door Korinthe.....	234
Het oude Korinthe	240
Mycene.....	247
Argos en omgeving	254
Het schiereiland Argolis	260
Nauplion	264
Epidaurus	274
De kuststreek van Arcadië	280
Monemvassía	284
Kythira	289
Mani.....	297
Kalamáta en omgeving	306
Sparta	311
Mystras.....	316
Het schiereiland van Methóni.....	324
In het hart van de Peloponnesos....	333
Olympia.....	338
De noordkust van de Peloponnesos.....	348

4 Thessalië

Lárisa en omgeving	356
Het schiereiland Pílion	360
De Metéorakloosters.....	369

5 Epirus

Métsovo	382
Ioánnina.....	385
De Zagória.....	395
De Ionische kust.....	400
Árta.....	408

6 De Ionische Eilanden

Kefalonia.....	414
Korfoe.....	428
Ithaka	450
Lefkas	455
Paxos en Antipaxos.....	466
Zakynthos	473

7 Macedonië en Thracië

Thessaloniki.....	489
De Olympus	516
Vergína	523
Édessa	531
Kastoriá.....	535
Chalkidiki	544
Athos.....	550
Amfípoli	559
Kavála	563
Philippi.....	568
Thassos	573
Xánthi.....	580
Alexandroupoli en omgeving.....	587

De uitspraak van het Grieks....591

Register

Kaarten en plattegronden....605

Woordenlijst

 Raadpleeg voor iedere plaats ons adresboekje

Niet te missen

Mystras

Het blijft een van de meest betoverende plaatsen van Griekenland: deze voormalige Byzantijnse hoofdstad van Morea, die op grote hoogte als het ware de wacht houdt over het Taigetosgebergte. **Zie blz. 316.**

f8grapher/Getty Images Plus

Vergína

Een fascinerende reis door de oudheid: in de necropool van Aigai, een koninklijke grafheuvel met onder andere de weelderige tombe van Philippus II van Macedonië, hangt een haast mystieke sfeer. **Zie blz. 523.**

DEA/G Dagli Orti/De Agostini Editore/age fotostock

alxpin/Getty Images Plus

Olympia

Dit stadion, wieg van de Olympische Spelen, doet 2700 jaar later nog steeds oude tijden met grootse sportprestaties herleven. **Zie blz. 338.**

Rudimencial/Getty Images Plus

De Metéorakloosters

In dit unieke landschap met duizelingwekkend steile rotswanden lijken de kloosters, gebouwd op de pieken, te zweven tussen hemel en aarde. Een magische plek. **Zie blz. 369.**

MNStudio/Getty Images Plus

Víkaskloof

Deze duizelingwekkende kloof van 1600 m diep lijkt door een reus met een bijl in de berg uitgehouwen. Bij Monodéndri in de Zagória is het panorama over de kloof werkelijk adembenemend. **Zie blz. 397.**

Hoogtepunten van Michelin

De bergen van de Zagória, boven het dorp Pápingo
VivianGerogianni/Getty Images Plus

♥ **Zie de zon ondergaan in de Zagória.** Vanaf een terras op de hoogten van Megálo Pápingo zie je hoe de laatste zonnestrallen de slingerende bospaadjes in de Víkoskloof in vuur en vlam zetten. **Zie blz. 397.**

♥ **Loop naar Marathon.** Je hoeft natuurlijk niet de legendarische marathon van 42 km naar Athene te lopen, maar je kunt hier heerlijk dwalen in een landelijke omgeving vol olijfbomen en langs de weinig bekende stranden van Noord-Attika. **Zie blz. 207.**

Het Odeon van Herodes Atticus, klaar voor het volgende schouwspel
Starcevic/Getty Images Plus

TOP 5 Stranden

1. Baai van de Schipbreuk (blz. 478)
2. Mírtos (blz. 422)
3. Loutrá Kílinis (blz. 348)
4. Kaladi (blz. 292)
5. Sithonia (blz. 547)

De Baai van de Schipbreuk op het eiland Zakynthos

Galeja/Fotosearch LBRF/age fotostock

♥ **Overwin je hoogtevrees op Zakynthos**, vanaf de schitterende rotskaap Kerí. Geen zorgen, de horizon blijft stabiel, duidelijk afgetekend tegen het helderblauw van de Ionische Zee. Vanaf de restaurantterrassen geniet je hier van een prachtige zonsondergang. **Zie blz. 477.**

♥ **Laat je meevoeren door Aristophanes in het Odeon van Herodes Atticus.** Elke zomer, tijdens het Festival van Athene, worden de klassieke stukken van Aeschylus, Sophokles, Euripides en Aristophanes opgevoerd in dit Romeinse amfitheater. Prachtig, of je nu Grieks verstaat of niet. **Zie blz. 143.**

♥ **Bewonder de puzzel met de ontbrekende friezen** in het Akropolismuseum in Athene. In de Parthenonzaal wordt zo goed mogelijk het befaamde Parthenonfries getoond. Kopieën met het teken BM erop herinneren de bezoeker eraan dat twee derde van de oorspronkelijke panelen zich in het British Museum in Londen bevinden. **Zie blz. 147.**

♥ **Laat de stadsdrukke achter je op Hýdra.** Op 50 minuten varen van Piraeus kom je tot rust op dit authentieke, autovrije eiland. **Zie blz. 184.**

Een steegje op het eiland Hýdra

HonestTraveller/Getty Images Plus

4 dagen

Athene te land en ter zee

Route: 350 km te voet, per auto en per boot

tanukipho/Getty Images Plus

De Poseidontempel, Kaap Sounion
WitR/Getty Images Plus

Hýdra
f8grapher/Getty Images Plus

Athene

Dag 1 & 2

Bezoek de Akropolis (**blz. 135**) en het Akropolismuseum (**blz. 146**). Lunch in de wijk Pláka en wandel door de Oude Agora. Ga de volgende dag naar het Nationaal Archeologisch Museum (**blz. 156**), lunch op de Lykavittósheuvel (**blz. 161**) en drink koffie in de wijk Kolonáki. Bekijk ook de aflossing van de wacht bij het parlamentsgebouw (**blz. 158**).

Kaap Sounion

Dag 3

Maak een uitstapje naar Sounion om de ondergaande zon achter de ruïnes van de majestueuze Poseidontempel te aanschouwen (**blz. 194**). Overnacht in Athene.

Tip: reis je met kinderen, vervang dan het bezoek aan Sounion door een dag op de stranden van het eiland Egina.

Hýdra

Dag 4

Neem de metro naar Piraeus (**blz. 178**) en stap op de veerboot naar het autoloze eiland Hýdra (**blz. 184**).

14 dagen

Rondreis door de Peloponnesos

Route: 1200 km van het Kanaal van Korinthe naar Delphi

Getty Images Plus

Korinthe

Dag 1 & 2

Bewonder bij aankomst vanuit Athene eerst het Kanaal van Korinthe (blz. 234). Verken daarna het oude Korinthe (blz. 240).

Tip: er is een directe treinverbinding van het vliegveld naar Korinthe, waar je vervolgens een auto kunt huren.

Nauplion

Dag 3 t/m 5

Wandel door de oude stad naar de citadel boven de Argolische Golf (blz. 264). Breng verder een bezoek aan de Akropolis van Mycene, met de beroemde Leeuwenpoort (blz. 247), en aan Epidaurus, een van de mooiste heiligdommen uit de Grieks-Romeinse oudheid (blz. 274).

Tip: heb je minder tijd, ga dan nu naar Sparta of Kalamáta om Mystras te bezoeken en ga dan naar Olympia.

Monemvassía

Dag 6 & 7

Neem in plaats van de hoofdweg Trípoli-Gíthio de kustweg naar Leonídio (blz. 281). Wandel door het

middeleeuwse vestingstadje Monemvassía, waar de tijd stil lijkt te hebben gestaan (blz. 284).

Gíthio

Dag 8

Rijd naar Mani en Gíthio, aan de Golf van Laconië. Wandel door de straatjes met Ottomaanse huizen en duik in zee bij Mavrovouni (blz. 298).

Mystras

Dag 9

Rijd van Gíthio naar Mystras (blz. 316). Overnacht in Kalamáta.

De ruïnes van de Tempel van Apollo in Korinthe

TPopova/Getty Images Plus

De aflossing van de wacht van de *évzones*

► Een bijzonder choreografisch schouwspel.

De opmerkelijke choreografie van de *évzones* tijdens de aflossing van de wacht is beslist het bekijken waard! In hun uniform, bestaande uit een traditionele mannenrok en schoenen met pompons, voeren deze bewakers van het monument van de Onbekende Soldaat op het Platía Sýntagma elk uur minutieus een marcheerceremonie uit. Extra spectaculair is de 'Grote Aflossing van de Wacht' op zondagochtend om 11.00 uur. **Zie blz. 158.**

► **Apókria, alles kan en alles mag!** Tijdens het jaarlijkse carnaval, een echt familiefeest, komen alle generaties Grieken samen om feest te vieren en wordt er niet moeilijk gedaan over regels en bedtijden. Fanfares, verkleedoptochten en praalwagens horen erbij, zeker in

Een schildpad aan de voet van de Akropolis
Lakitos/Getty Images Plus

 Let op dit symbool: het staat in deze gids bij bezienswaardigheden en activiteiten waar je de kinderen een plezier mee doet.

Patras, waar een van de beroemdste carnivals van Griekenland plaatsvindt. De festiviteiten bereiken hun hoogtepunt op de laatste zondag, als de 'carnavalskoning' – een grote pop – wordt verbrand in een vreugdevuur en mensen dansen, zingen en feestvieren rondom het vuur. **Zie blz. 352.**

► **Dwalen en ontdekken in de citadel van Palamidi**, in Nauplion. Wandel over de rondgang en bekijk de versterkte bastions met uitzichten over zee en over de stad. Kinderen zullen het prachtig vinden om rond te dwalen in dit meest indrukwekkende fort van Griekenland. Vanuit de stad bereik je het via een trap van ongeveer 850 treden. Wanneer dit voor de jongste bezoekers te moeilijk is, kun je er ook met de auto naartoe via een weg die bovendien aansluit op het familiestrand van Karathona, een aangenaam, schaduwrijk strand. Een heerlijke afsluiting van je bezoek aan het fort! **Zie blz. 270.**

► **Op verkenning in de grotten van Diros en Pérama.** De ene, op het schiereiland Mani in het zuiden van de Peloponnesos, bereik je per boot; de andere, in Epirus, dicht bij

Ioánnina, kun je te voet bereiken. In beide tref je een betoverende wereld vol stalactieten, stalagmieten en mysterieuze gekleurde afzettingen. Een plek waar jong en oud zich kunnen laten meeslepen door de magie van een wonderlijke, verborgen wereld die duizenden jaren geleden werd gevormd.

Zie blz. 300 en 390.

► **Hardlopen in het oude stadion van Olympia**, waar de oorspronkelijke start- en finishlijn op de *dromos* van bijna 200 m bewaard zijn gebleven. Jonge atleten kunnen hier proberen in de voetsporen te treden van hun illustere voorgangers, terwijl de volwassen hun pogingen gadeslaan vanaf het voorplein van de *hellanodikes* op de zuidelijke helling, waar vroeger de rechters zaten. Moge de beste winnen! **Zie blz. 340.**

► **Een avontuurlijk treinritje**. De *odondoto* ('met tanden') is een tandradtreintje dat op smalspoor steile hellingen beklimt en langs duizelingwekkende rotswanden naar de Vouraikoskloof rijdt. De spectaculaire tocht voert over smalle bruggen en door krappe tunnels en zal jonge ingenieurs in de dop zeker inspireren. Allemaal aan boord! **Zie blz. 350.**

► **Varen langs de Ionische Eilanden**. Je kunt zonder vaarbewijs een bootje huren en de eilanden verkennen vanaf het water. Kleine kapiteins aan boord leren zo de basisregels van het leven op het water. Bekijk bijvoorbeeld de baaien rondom het strand van Ermónes op Korfoe, waar volgens de legende Odysseus Nausicaa ontmoette. Eenmaal weer aan land kun je genieten van de vele zandstranden aan de zuidkant van het eiland. **Zie blz. 444.**

► **Op jacht naar de schat, of liever gezegd: de schildpad** in het Archeologisch Park in Athene. Het is dé manier om kinderen kennis

te laten maken met de belangrijkste bezienswaardigheden van de oude hoofdstad – de bakermat van de democratie – zonder dat ze zich vervelen bij de mytische ruïnes waar de volwassenen zo enthousiast over zijn. Vanaf april en gedurende het hele zomerseizoen lopen in het Archeologisch Park in het centrum en in de Nationale Tuin talloze landschildpadden vrij rond.

Zie blz. 135 en 160.

► **Duiken en vissen spotten in de Ionische Zee**, tijdens een 'snorkelsafari' op Paxos. Deze kennismaking met snorkelen is onderdeel van een gezinsuitje met een gids. Onder water worden onvergetelijke ervaringen opgedaan en zowel de kinderen als hun ouders leren meer over biodiversiteit en respect voor de zee en het onderwaterleven. **Zie blz. 472.**

Een harlekijn op het carnaval van Patras
W. Bibikow/age fotostock

Prijscategorieën		
	Overnachten	Uit eten
Goedkoop	minder dan € 60	minder dan € 18
Doorsneeprijzen	van € 60 tot € 90	van € 18 tot € 25
Wat meer luxe	van € 90 tot € 130	van € 25 tot € 35
Pure verwennerij	meer dan € 130	meer dan € 35

beperkt is, zoals Paxos en Ithaka, worden in de maanden juli en augustus reserveringen voor minder dan drie of vier nachten geweigerd. Als dat het geval is, dring dan niet aan: verleng je verblijf of ga ergens anders naartoe, want de vraag is groter dan het aanbod. Als je de vakantie begint in Athene, kun je er ook voor kiezen om daar meteen je volgende hotel te boeken. Eventueel kun je je hotel vragen in het Grieks voor je te onderhandelen.

Soorten accommodatie

Hotels

Hotels die aangesloten zijn bij het EOT (Nationaal Bureau voor Toerisme) zijn herkenbaar aan een blauw-geel logo en afficheren hun prijzen bij de entree.

Veel hotels zijn de afgelopen jaren gerenoveerd, soms in de periode dat ze gedwongen waren gesloten door de covidcrisis. De renovaties gaan vaak gepaard met een prijsverhoging en een iets moderner design. Naast de traditionele reserveringscentrales bestaan er ook specifieke platforms voor specifieke bestemmingen.

www.grecehotels.com – Voor een groot aantal adressen, onderverdeeld naar regio.

greekhotels.gr – Uitgebreid aanbod van accommodaties.

Kamers bij particulieren

De borden *Rooms* of *Domatia* (kamers) laten duidelijk zien waar je moet zijn. Je kunt ook zelf op zoek. Ga naar een café of taverne en zeg

'*Psachno domatio sto horio*' (ik zoek een kamer in dit dorp).

Als de kamer je niet bevalt, neem hem dan niet en bedenk dat het altijd makkelijker is te onderhandelen over vijf nachten dan over twee.

Appartementen en studio's

Dit is een in Griekenland wijd verbreid en interessant type onderdak, zowel wat de kwaliteit als de prijs betreft.

Er zijn ook pensions die volledig ingerichte 'studio's' aanbieden. Het betreft dan eigenlijk klassieke tweepersoonskamers voorzien van een kitchenette, zonder ontbijtservice.

Campings

Op alle eilanden en in alle toeristische streken ligt minstens één camping, die naar verhouding goed is uitgerust (kampwinkel, sanitair) en vaak heerlijk schaduwrijk is.

De prijzen variëren afhankelijk van de dienstverlening en de nabijheid van de zee. Reken op € 15-20 per dag voor een staanplaats en op € 25 als je met de auto komt.

☺ Wildkamperen is verboden, maar door sommige gemeenten wordt het wel gedoogd.

Jeugdherbergen

Jeugdherbergen vind je in Athene en in Thessaloniki en op enkele eilanden (www.dutch.hostelworld.com/st/hostels/europa/griekenland) en elders in Griekenland (higreece.gr). Ze zijn soms heel goed onderhouden en bieden zelfs individuele kamers aan tegen veel lagere prijzen dan de hotels.

Griekenland van A tot Z

Ambassades

België – Odos Sekéri 3 - 10671
Athene - ☎ 210 338 8540 - www.greece.diplomatie.belgium.be/nl.
Er zijn ereconsulaten in Heraklion, Ioánnina, Korfoe, Mitilini, Patras, Rhodos en Thessaloniki.

Nederland – Leof. Vas
Konstantinou 5, 10674 Athene -
☎ 210 725 4950 -
www.nederlandse-ambassade.com.
Er zijn consulaten in Alexandroupolis, Korfoe, Heraklion, Ioánnina, Kalamáta, Patras, Piraeus, Rhodos, Samos, Thessaloniki en Vólos.

Auto

Autoverhuur

In het hoogseizoen raden we je aan om voor vertrek te reserveren, vooral op eilanden waar minder auto's beschikbaar zijn. Internationale bedrijven zoals Hertz, Avis, Europcar en Budget bieden de beste garanties, maar zijn veel duurder dan lokale verhuurbedrijven.

Prijzen variëren aanzienlijk en zijn afhankelijk van de plaats, het seizoen, de huurperiode en het model. Voorbeeld: voor een auto van categorie A betaal je in Athene (bij een groot verhuurbedrijf) rond de € 60 per dag, maar € 70 op Korfoe in augustus. Bij plaatselijke bedrijfjes op de meeste eilanden kun je dezelfde auto krijgen voor € 40 tot € 50, nog minder in het laagseizoen of als je de auto een paar dagen huurt, maar verzeker je ervan dat je ook dan verzekerd bent in het geval van een ongeluk of pech. Vergelijk in ieder geval de prijzen en controleer de staat van het voertuig dat je krijgt toegewezen. Laat zelfs de kleinste deuken of mankementen noteren.

Het wegennet

De kwaliteit van de wegen is op het Griekse vasteland overal wel goed. Er komen steeds meer snelwegen bij en je kunt nu van Patras via Athene of Ioánnina naar Thessaloniki rijden via de snelweg, en je kunt ook snel vanuit de hoofdstad via Trípoli naar Kalamáta of Sparta, in de Peloponnesos. Maar vanwege de vele tolheffingen worden deze wegen vaak weinig gebruikt. Veel Grieken geven de voorkeur aan de gratis nationale wegen.

De Via Egnatia verbindt Igoumenítsa in het noordwesten met Thessaloniki in het noordoosten. Maar op de bergachtige eilanden zijn de hoofdwegen vaak smal en vol haarspeldbochten.

Verder kent het land talloze **onverharde wegen**, soms alleen begaanbaar met een 4x4.

De tekst op **verkeersborden en wegwijzers** langs de snelwegen is over het algemeen in het Grieks en het Engels, maar langs kleinere wegen uitsluitend in het Grieks. Daar is de bewegwijzering vaak ook niet erg nauwkeurig, of ontbreekt die zelfs helemaal.

Verkeersgedrag

Hoe men zich op de weg gedraagt, verschilt in Griekenland niet veel van Nederland of België. Alleen houdt men zich, ondanks het toenemende aantal controles, zelden aan de maximumsnelheid.

Het is gebruikelijk om even op de vluchtstrook te gaan rijden als iemand wil passeren. Doe je dat niet, dan wordt er naar je getoeterd, wat ook gebeurt als je voor een stopbord stopt terwijl er geen auto te zien is.+

☺ Je gebruikt je waarschuwings-

De Peloponnesos

Een rondgang door Korinthe★	234
7 km ten zuidwesten van Korinthe:	
Het oude Korinthe★★	240
Ten zuiden van Korinthe:	
Mycene★★★	247
Argos en omgeving★★	254
Het schiereiland Argolis★	260
12 km ten zuiden van Argos:	
Nauplion★★	264
Ten oosten van Nauplion:	
Epidaurus★★★	274
Ten zuiden van Nauplion:	
De kuststreek van Arcadië★	280
Monemvassia★★	284

Landschap van de Peloponnesos richting Korinthe, met de zee op de achtergrond
Starcevic/Getty Images Plus

3

Kythira★	289
Mani★★	297
78 km ten noordwesten van Aréopoli:	
Kalamáta en omgeving★★	306
60 km ten oosten van Kalamáta:	
Sparta	311
Ten zuidwesten van Sparta:	
Mystras★★★	316
Het schiereiland van Methóni★	324
In het hart van de Peloponnesos★★	333
Ten noordwesten van Sparta:	
Olympia★★★	338
De noordkust van de Peloponnesos	348

Een rondgang door Korinthe ★

Korinthe wordt omgeven door de Golf van Korinthe in het noorden en de Saronische Golf in het zuiden. Het is de toegangspoort tot het schiereiland Peloponnesos, dat eigenlijk als een eiland beschouwd kan worden, omdat het gescheiden is van het vasteland door een indrukwekkend kanaal, geflankeerd door steile, duizelingwekkende wanden. Afgezien van het oude Korinthe herbergt de omgeving van deze landengte diverse interessante locaties, te beginnen met Neméa. Daarom kun je voor een bezoek het beste een paar dagen uittrekken.

Ligging

Regio Peloponnesos. Korinthe ligt in het noordoosten van het schiereiland.

REGIOKAARTE D1-2 (BLZ. 232-233), DETAILKAART (BLZ. 254).

Aanraders

Kanaal van Korinthe en de vindplaats van Neméa.

Planning

Trek één of twee dagen uit, afhankelijk van je keuzes voor deze rondtocht; overnacht buiten Korinthe: in Loutráki of bij Isthmia. Of verblijf in Nauplion (ca. 65 km zuidelijker).

Praktisch blz. 238

Adresboekje blz. 238

Bezichtigen

REGIOKAART (BLZ. 232-233)

Van de ene kanaaloever naar de andere D1

Rijd vanuit Korinthe langs de noordkust tot aan de brug van Poseídonia, en vervolgens 25 km noordwestwaarts naar het Heraion van Perachóra.

★★ Het Kanaal van Korinthe (Dióryga Korínthou - Διώρυγα Κορίνθου)

Het kanaal, geopend in 1893, vormt een rechtlijnige geul van 6,3 km lang tussen rotsachtige, bijna verticale wanden. Op een afstand van nauwelijks 22 m van elkaar rijzen twee witte muren 80 m hoog op. Het 8 m diepe kanaal is zo smal dat de vaartuigen – enkel cruiseschepen en kustvaarders getrokken door sleepboten – voortdurend langs de wanden schuren.

Als je per schip aankomt, zinkt het houten wegdek van de brug het water in om de boot door te laten (*die operatie duurt ongeveer 20 min*).

Het beste **uitzicht**★★ heb je vanaf de **Isthmia-brug** (*in het zuidoosten, op de weg Athene-Peloponnesos*). Houd daar wel rekening met drukte en een toeristische omgeving (bars, kiosken, souvenirwinkels en hotels). De sfeer is aanzienlijk rustiger aan de kant van de **Poseídonia-brug** (*in het noordwesten, langs de Golf van Korinthe*), maar het uitzicht is daar veel minder spectaculair.

Aan de noordkant van het kanaal passeer je Loutráki, een niet onaangename badplaats, bekend om zijn thermale bronnen en casino, dat lange tijd het enige in Griekenland was. Van daaraf leidt de weg naar een uitgestrekt bos.

Vorbij Perachóra volg je de oevers van het **Meer van Vouliagméni**★ (2 km lang en

Het Kanaal van Korinthe
C. Chaudeau/Michelin

1 km breed), dat verbonden is met de zee door een kanaal en omringd wordt door schaduwrijke taverna's (*strand aan het noordwestelijke uiteinde*).

Drie kilometer verder eindigt de weg bij de **Heraion van Perachóra★★** (*vrije toegang*), een charmante antieke plek, omgeven door pijnbomen. Op de rotsachtige hellingen van de kaap die de Golf van Korinthe afsluit, ligt het heiligdom van Hera op een afgelegen en wild **terrein★**. Het ligt in een smalle vallei, die wordt gedomineerd door een akropolis en die afdaalt naar een inham met helder water. Deze inham diende ooit als haven (zwemmen is hier mogelijk). De meest aansprekende overblijfselen dateren uit de hellenistische periode: de cisterne (bij de ingang), de stoa en het altaar (tegenover de inham). Je kunt de schaarse sporen zien van twee tempels die gewijd waren aan Hera, de ene uit de archaïsche periode en de andere

3

Een 2500 jaar oud project

In de oudheid moesten de triremen (koopvaardijschepen) die met handelswaar van de Egeïsche Zee naar Italië voeren 400 km over zee om rond de Peloponnesos te varen. Deze omweg betekende niet alleen een aanzienlijk tijdverlies, maar was ook riskant door de talloze rotsachtige klippen langs de kusten van het schiereiland. De aanleg van een verharde weg, de *diolkos*, over de landengte heen dateert uit de 6de of 7de eeuw v.C. Deze maakte het mogelijk de schepen per wagen te transporteren over de 6,3 km tussen de twee baaien. Het idee om een kanaal te graven gaat terug tot de Romeinen, in het jaar 67. Maar nadat **Nero** de werkzaamheden had ingewijd met een gouden spa, kwam het project tot stilstand door de dood van de keizer. De technische beperkingen van destijds zorgden voor de definitieve stopzetting van het project. Uiteindelijk werd de uitvoering mogelijk gemaakt door de uitvinding van dynamiet door Alfred Nobel in 1866. De werkzaamheden werden hervat op 1 mei 1882 en 11 jaar later voltooid. Het bouwwerk blijft kwetsbaar, door frequente aardverschuivingen die soms leiden tot het stilleggen van de zeehandel, ondanks regelmatige renovatiewerkzaamheden.

uit de geometrische periode (6de en 8de eeuw v.C.). Vanaf het betonnen pad dat naar het terrein voert (in de bocht), leidt een pad (🚶♂️ 20 min. incl. terugtocht) naar de vuurtoren (geen toegang). Bij zonsondergang kun je hier genieten van prachtige uitzichten over de Golf van Korinthe en, richting Delphi, het Parnassusgebergte.

Het oude Isthmia (Archéa Isthmia - Αρχαία Ισθμία)

Op de zuidelijke oever van het kanaal, tussen de plaatsen Vrissi en Isthmia, 1,5 km ten zuidwesten van de Isthmia-brug en 8 km ten zuidoosten van Korinthe – reken op 2 uur bezochtijd.

Dit heiligdom, opgericht in de 7de eeuw v.C. en gewijd aan Poseidon, was de locatie van de Isthmische Spelen (tussen 582 en 393 v.C.). Deze behoorden tot de vier grote panhelleense evenementen, samen met die van Olympia, Delphi en Neméa. Hier vonden naast sportwedstrijden (hardlopen, paardenrennen, speerwerpen, worstelen, enz.) ook zang- en poëziewedstrijden plaats.

In 396 werd het heiligdom verwoest door de Visigoten. Het terrein bleef bewoond tot de 5de eeuw, maar helaas zijn er weinig overblijfselen. Veel van het materiaal is door de Romeinen hergebruikt voor de bouw van de **Muur van Hexamilion** (begin 5de eeuw), een indrukwekkend bouwwerk dat de landengte moest verdedigen tegen invasies. Grote delen ervan zijn zichtbaar langs de weg naar Korinthe. Archeologische vindplaats – dag. 8.00-15.00 uur, beh. ma – toegang gratis. Van de tempel van Poseidon (5de eeuw v.C.), ooit de grootste van de Peloponnesos naast die van Olympia, zijn slechts de afgebrokkelde muren overgebleven. Bekijk vooral ook enkele rijen banken van het theater en de **aphesis** (startlijn) van een ruim opgezet stadion. Interessanter is de enorme **Romeinse mozaïekvloer** (20,2 x 7,8 m) met afbeeldingen van tritons en nereïden, die de bodem van een bad uit de 2de eeuw bedekte.

Archeologisch Museum – Links van de ingang van de vindplaats - 📍 27410 372 44 - dag. beh. di 8.30-15.30 u - € 2 (tot 25 jaar gratis). Het museum toont objecten die zijn ontdekt in het heiligdom van Isthmia, op de nabijgelegen hellenistische vindplaats Rachi en in de oude haven van Kechries (zie daar). Opmerkelijk zijn de van daar afkomstige **panelen met glasmozaïeken** met verf uit de 4de eeuw n.C. Deze zeldzame stukken zijn vermoedelijk van Egyptische oorsprong. Ze werden ontdekt in een tempel die gewijd was aan de Egyptische doodsgodin Isis en ze zijn versierd met taferelen die zich afspelen langs de Nijl.

Zes kilometer verder naar het zuiden passeert de kustweg Kechries, de oostelijke haven van het oude Korinthe (🚶♂️ blz. 240), waar onder water de fundamenteën van de zuidelijke pier te zien zijn. De weg gaat verder naar het zuiden langs het grote kiezelstrand van **Loutrá Elénis**, omgeven door groene heuvels, en het zandstrand van **Almirí**.

Het oude Sicyon (Archéa Sikyona - Αρχαία Σικυώνα)

Op 23 km ten noordwesten van Korinthe langs de kust of 30 km over de snelweg (Sla af bij Pasio en ga naar het zuidwesten via Moulki).

Zuidelijke oever van het kanaal, bij Sikyonia - 📍 274 20 28 900 - april-okt.: dag. beh. di 8.00-15.30 u; rest v.h. jaar: dag. beh. di 8.30-15.30 u - € 4 (tot 25 jaar gratis).

Deze archeologische vindplek uit de hellenistische periode is misschien niet spectaculair, maar de omgeving is charmant. Het vroegere Sicyon, een van de oudste steden van Griekenland, oorspronkelijk uit de 20ste eeuw v.C., lag dicht bij de kust, op de plaats van het huidige Kiato. Daar waren tal van kunstenaars, vooral beeldhouwers, zoals Polyclitus en Lysippus. De stad werd in 303 v.C. verwoest door de Macedoniërs, vervolgens verplaatst naar het plateau en bleef bewoond tot na de Frankische (kruisvaarders)periode (15de eeuw) onder de naam Vassilikó. Bij de ingang van de vindplek is een **museum** ingericht binnen de muren van vrij

De Nemeïsche leeuw

In Neméa doodde Hercules (Herakles) een onoverwinnelijk geachte leeuw, een monster dat kudden en herders verslond. Het beest hield zich op in een grot met twee uitgangen. Met zijn knots dreef de halfgod het monster zijn hol in, en hij sloot een van de twee uitgangen af. Daarop besprong hij het roofdier en wurgde het met zijn blote handen. De vacht gebruikte hij als wapenmantel, de kop als helm. Een herder genaamd Molorchos, wiens zoon door het beest was verscheurd, bood bij wijze van dank voor Hercules' wraak zijn mooiste ram aan Zeus aan. Op de plek van dit offer stichtte Hercules de Nemeïsche Spelen, ter ere van Zeus, zijn goddelijke vader.

goed bewaard gebleven Romeinse baden. Het herbergt de belangrijkste vondsten: standbeelden, inscripties, mozaïeken, vazen en architectuurelementen die dateren uit de hellenistische periode tot het Byzantijnse Rijk. Er zijn ook vondsten te zien uit Stymphalus (36 km zuidwestelijk; zie kader volgende pagina) en Myceens aardewerk van de Xylokastró (aan de kust, 20 km noordwestelijk).

Neem na het museum de weg die omhoogloopt via de aangrenzende heuvel, met bovenop de overblijfselen van de akropolis. 200 m verderop strekken zich over twee terrassen de ruïnes van het **gymnasium** uit. Je vindt er nog twee mooie nymfaea (monumentale fonteinen). Van één ervan zijn de muren en gevelzuilen met architraaf behouden.

Op de terugweg zie je, 200 m verder links, aan de voet van de akropolis, de goed bewaard gebleven bankenrijen van het **theater**. Aan weerszijden staan nog de overwelfde doorgangen die de bovenste rijen verbonden met de akropolis.

★ Aan de poorten van Arcadië CD2

Als je niet meer dan 2 uur de tijd hebt, breng dan een bezoek aan het oude Neméa. Trek een volledige dag uit voor een tocht door de afgelegen bergen van Korinthe (150 km heen en terug vanuit Korinthe), inclusief lunchpauze in Psari, Lafka of Kastaniá, aan de overkant van het Stymphalosmeer.

★ Het oude Nemea (Archéa Neméa - Αρχαία Νεμέα) D2

Bij binnenkomst van het dorp Neméa, 35 km ten zuidwesten van Korinthe via de snelweg A7 (Korinthe-Tripoli).

☎ 274 60 22 739 - april-sept.: 8.00-19.00 u; okt. 8.00-18.00 u; rest v.h. jaar: dag. beh. di 8.30-15.30 u - € 6 (tot 25 jaar gratis).

Het bescheiden Neméa is een bezoek waard, zowel vanwege de serene schoonheid van de omgeving als vanwege de plek zelf, die onderhouden wordt als een openbaar park. Al vanaf 573 v.C. werden in het heiligdom van Zeus elke twee jaar de **Nemeïsche Spelen** gehouden, een van de vier grote Panhelleense festivals.

Archeologisch Museum – Dit herbergt objecten die ter plaatse of op nabijgelegen vindplaatsen zijn aangetroffen: architectuurelementen, bronzen voorwerpen (een vaas met het hoofd van een jong meisje erop, ca. 510 v.C.), aardewerk, en een maquette van het dorp en het stadion.

Heiligdom – Dit wordt gedomineerd door de **Tempel van Zeus** (ca. 330 v.C.). Negen van de 36 Dorische zuilen van de zuilengang en twee andere (van de zestien) van de cella zijn, evenals de noordwesthoek van de architraaf, opgetrokken in de jaren 2000-2010. Bekijk ook de overblijfselen van de **baden** (onder een afdak) en vlak daarnaast die van de herberg waar atleten en bezoekers verbleven.

★ **Stadion** – Op 450 m ten oosten van het museum (sla linksaf op de hoofdweg en dan weer linksaf). De voetstukken van negen zuilen markeren de plek van het **apodyterium**, waar de atleten zich uitkleedden voordat ze de 37 m lange **tunnel**★

De vogels van Stymphalos

Een nieuwe opdracht voor **Hercules** (Herakles) in Korinthe: de roofvogels uitroeien die rondspookten in het dichte woud rond het Stymphalosmeer. Ze verslonden alles wat ze tegenkwamen, het fruit in de boomgaarden, oogsten en de veestapel, tot – volgens sommige overleveringen – mensen aan toe. Om ze uit het woud te verdrijven, vervaardigde Hercules bronzen kleppers. Dit kabaal joeg de vogels angst aan. Terwijl ze de beschutting van het bos ontvluchtten, vielen ze ten prooi aan de pijlen van de held.

betraden, waarvan de muren bedekt zijn met antieke graffiti. Dan komt men uit op de **dromos** (renbaan), die zich uitstrekt over 178 m vanaf de startlijn. De hellingen rondom waren vroeger bedekt met houten tribunes.

★ Route van Neméa naar Kastaniá

Rijd via het dorp Neméa ongeveer 30 km verder.

Deze mooie route gaat door de bergen van Korinthe. De route voert door vruchtbare dalen met wijngaarden (sinds de oudheid wordt hier al een rode wijn geproduceerd: de **wijn van Neméa**, ook wel 'bloed van Herakles' of 'Herculesbloed' genoemd) en over kale bergen waar je geen levende ziel tegenkomt. In deze onwezenlijke omgeving, tussen Arcadië en Argolis, ligt het **Stymphalosmeer**★ (*limni Stimfalia*) verscholen, een immens, door riet bedekt moeras van 3,5 km². Het is een Natura 2000-gebied en vormt een toevluchtsoord voor vogels, vissen en minuscule kikkers, die wegspringen zodra men de oevers nadert. Op de westoever staat een museum gewijd aan dit wetlandgebied (*maart-sept.: dag. beh. di 10.00-18.00 u; rest v.h. jaar: dag. beh. di 10.00-17.00 u - € 4, tot 25 jaar gratis*).

Aan het eind van een weg vol haarspeldbochten ligt **Kastaniá**, een fraai bergdorp (920 m hoogte) verscholen tussen dennen en kastanjebomen, waar de traditionele huizen nog altijd houten balkonnetjes hebben.

Praktisch

Inlichtingen

Toeristenbureau - ☎ 274 40 68 136 - www.visitloutraki.com (*Engelstalig*). Kaarten en uitgebreide brochure zijn te downloaden.

Vervoer

Loutráki

Bus KTEL - *Vénizelou* - www.ktelkorinthias.gr - ca. 10 bussen per dag naar Athene, en elk uur naar Korinthe.

Adresboekje

Uit eten

Loutráki

In de richting van de kaap van Heraion vind je langs de kust tal van **restaurants met uitzicht**.

Doorsneeprijzen

Paolo Nikos - 19, prom. *Poséidon* (aan zee) - ☎ 274 40 22 440. Groot visrestaurant. Eetzaal met uitzicht op de golf.

Pizzeria Ami -

Poseidonpromenade 33 - ☎ 274 40 23 000 - ami-pizza.gr - ma-vr 17.00-0.00, za, zo 12.00-1.00 u Rijk beleg-

de pizza's, mooie salades, een aantal meer traditionele vleesgerechten en uitzicht op de ondergaande zon.

Perachóra

In het seizoen zijn langs de oevers van het Meer van Vouliagméni meerdere taverna's geopend.

Neméa

Bij het terrein zijn enkele restaurants in het dorp Neméa, of langs de weg naar Argos (in het zuiden).

Iets drinken

Loutráki

Aan de Poseidonpromenade liggen veel cafés.

Da Alma – *El. Venizelou 51 - hoofdstraat* - ☎ 274 40 64 578. Dit café is zeer in trek bij de plaatselijke bevolking om zijn ijskoffie. Terras met banken en een paar hoge tafels.

Winkelen

Gastronomie

De wijn uit **Neméa** is de oudste en belangrijkste van de Griekse AOC's. De rode wijnen, gemaakt van de plaatselijke *agiorgitiko*-druif, zijn fruitig en vol. De *moschofilero*-druif levert droge, aromatische witte wijnen op.

Wijndomein Lafkiotis – ☎ 274 60 31 000 - www.lafkiotis.gr.

Dit domein ligt vlak bij Neméa en wordt duidelijk aangegeven. Je wordt er goed ontvangen en hebt er een ruime keuze aan flessen voor elke beurs.

Sport en ontspanning

Duiken

Crostaceo diving club – *Loutráki - Poseidon Resort* - ☎ 274 40 68 098 - www.crostaceo.gr.

Casino

Casino van Loutráki – ☎ 274 40 60 300 - www.clubhotelloutraki.gr.

Groot hotel-casino met een groot aantal gokautomaten.

Overnachten

Loutráki

Doorsneeprijzen

Segas – *Ag. Ioannou 8 - achter hotel Possidonion* - ☎ 274 40 22 623 - www.hotelsegas.com - 📍 - 23 kamers € 45 ☹. Dit hotel van de familie Segas ligt verscholen in een leuk straatje dat naar de kerk leidt. Eenvoudige, comfortabele kamers met uitzicht op het groen of de bergen. Prettige ontbijtzaal.

Wat meer luxe

Club Hotel Loutráki – *Poseidonos 48* - ☎ 274 40 60 300 - www.clubhotelloutraki.gr - 275 kamers € 100/170 ☹. Een luxe-hotel met zwembaden, casino en vele andere voorzieningen.

Perachóra

Doorsneeprijzen

Mantas Bay – *Aan het Meer van Vouliagméni (richting Heraion van Perachóra)* - ☎ 274 10 91 220 - www.mantashotels.gr - 10 studio's en appartementen € 65/75 ☹. Aantrekkelijke studio's met natuurstenen muren en balkenplafonds, aan een doodlopend weggetje langs het meer. Strandje met in de zomer strandstoelen en een taverna.

Isthmia

Wat meer luxe

Kalamaki Beach – *Richting Epidaurus (Epidavros)* - ☎ 274 10 37 653 - www.kalamakibeach.gr - 📍 🚶 - 80 kamers € 108/135 ☹ - 🏊. Groot hotel aan zee, met een tuin vol bloemen en een perfect gemaaid gazon. Ruime kamers met balkon, de meeste met een prachtig uitzicht op de golf. Toegang tot het strand en het grote zwembad.

Het oude Korinthe ★★

(Archaia Kórinthos - Αρχαία Κόρινθος)

Voorbij de nieuwe stad Korinthe gaat de weg tussen oleanders door, langs een landschap met meer landbouw. In de vlakke dalen wuiven graanvelden onder de zon, afgewisseld met olijfbomen, wijngaarden en weilanden. Al snel doemt de Akrokorinthus op, een indrukwekkende rotsachtige uitloper met daarop een citadel die uitkijkt over de ruïnes van een van de machtigste Griekse steden uit de oudheid. De bruisende activiteit maakte deze stad in de Romeinse tijd tot de 'grote losbandige', die werd geëvangeliiseerd door de heilige Paulus.

Ligging

Regio Peloponnesos.

REGIOKAART D1 (BLZ. 232-233),

DETAILKAART (BLZ. 254).

Tot de archeologische vindplaats behoort het dorp Archéa Korinthus, op 7 km ten zuidwesten van Korinthe over de A8 richting Trípoli (*afrit 'Archéa Korinthus'*).

Aanraders

De Tempel van Apollo, de Fontein van Pirene en het uitzonderlijke uitzicht vanaf de top van de Akrokorinthus.

Planning

Logeer in Loutráki (*noordelijke kanaaloever*), een veel prettiger badplaats dan de moderne stad Korinthe, of verblijf in de regio, te beginnen met Nauplion (*60 km zuidwaarts*).

i Praktisch blz. 246

📍 Adresboekje blz. 246

Bezichtigen

Archéa Korinthus, nu een toeristische wijk van het hedendaagse Korinthe, herbergt de ruïnes van het hart van de oude stad, die zelf een oppervlakte van 900 km² besloeg.

De stad was omsloten door een muur die begon bij de Akrokorinthus en een grote cirkel vormde. Deze muur liep verder in een soort corridor van enkele kilometers, die de twee havens van de stad verbond: Lechaion aan de Golf van Korinthe en

Business en bandeloosheid

In de 5de eeuw v.C. stond Korinthe bekend om haar grenzeloze weelde en liederlijkheid. Behalve de alomtegenwoordige courtisanes gaven ook de priesteressen van de Tempel van Aphrodite zich over aan heilige prostitutie, en de banketten werden opgeluisterd door danseressen en musiciennes van lichte zeden. Uit afkeuring besloot de strenge filosoof **Diogenes** in een eenvoudige ton te gaan wonen. Ook tijdens de Romeinse periode bleef de stad berucht. Er kwamen tal van bezoekers: handelaren, zeelui en reizigers van allerlei pluimage. Prostitutie en buitenechtelijke relaties waren gangbare praktijken. Dit leidde ertoe dat Korinthe door de heilige Paulus in zijn 'Eerste brief aan de Korintiërs' als 'grote losbandige' werd bestempeld.

Archéa Korinthos

CSP_Violin/Fotosearch LBRF/age fotostock

Kenchreai aan de Saronische Golf. Van de Byzantijnse, Frankische, Venetiaanse en Ottomaanse periodes is in het dorp weinig overgebleven, behalve een Soefimausoleum (18de eeuw) met een koepel, 140 m noordoostelijk van het centrale plein. Hier bevinden zich restaurants, cafés en winkels.

★★ Archeologische vindplaats

400 m naar het oosten vanaf het centrale plein (hoofdingang – parkeerterrein). ☎ 274 10 31207 - www.corinth-museum.gr - mei-aug.: 8.00-20.00 u; rest v.h. jaar: vraag inl. - € 8 (tot 25 jaar gratis) - reken op 2.30 uur voor de bezichtiging. Het terrein beslaat 3 hectare – inclusief een archeologisch museum – met belangrijke overblijfselen die voornamelijk dateren uit de Romeinse periode. Het is goed ingericht met enkele schaduwrijke gebieden en borden met uitleg, vertaald in het Engels en Duits.

Voor de kaartverkoop, beneden bij het parkeerterrein, zijn enkele niet-toegankelijke overblijfselen zichtbaar: die van een **theater** uit de 5de eeuw v.C. en meer aansprekende overblijfselen van een **odeon** uit de 1ste eeuw.

Fontein van Creüsa

Links voorbij de kaartverkoop, tegenover de ingang van het museum.

Dit reservoir, uitgehouwen in een rots van ongeveer 15 m breed en 7 m hoog, bestaat uit vier cisternen en werd gevoed met water uit een aquaduct vanaf de Akrokorinthos. De fontein dateert uit de hellenistische periode, werd gerestaureerd door de Romeinen, en is vernoemd naar Creüsa (ook wel Glauce), de dochter van Creon, de mythische koning van Korinthe. Creüsa was de vrouw van de held Jason. Volgens de legende sprong Creüsa in de fontein nadat Medea, die verstoten was door Jason, haar tuniek in brand had gestoken.

Archeologisch Museum

Dit gebouw uit 1932 toont vondsten uit het uitgestrekte gebied van het oude Korinthe. Het is opgezet als een antieke villa rond een **atrium** met een collectie Griekse en Romeinse standbeelden. Rechts van de ingang is een zaal gewijd

Vertaling	Véronique Bolder, Ed van Eeden, Henriëtte Gorthuis, Karin Snoep, Eric Strijbos
Eindredactie	Karin Evers
Opmaak	Asterisk*, Amsterdam
Omslagfoto	Lefteris/iStock.com
Oorspronkelijke titel	Guide Vert Grèce continentale - Îles Ioniennes
Oorspronkelijke uitgever	Michelin, Parijs
Uitgeefdirecteur	Philippe Orain
Uitgevers	Camille Bouvet (Michelin, Parijs) Lieven Defour (Lannoo, Tielt) Catherine Girard
Eindredactie	Jordane Bertrand, Olivier Bizet, Jean-Moïse Braitberg, Véronique Chabrol, Céline Chaudeau, Richard Couedel, Lionel Crooson, Stéphanie Debord, Joanna Dunis, Hugues Festis, Erwan Garnier, Mathieu Guillochon, Serge Guillot, Gilles Guérard, Jean-Philippe Henry, Nicolas Jury, Areti Kondylidou, Christine Legrand, Denis Montagnon, Jean-Paul Nail, Tiphaine Saint-Criq, Jérôme Souty, Florence Veremis
Redactie	
Grafisch ontwerp	Christelle Le Déan, Sandro Borel
Omslagontwerp	Keppie & Keppie, Varsenare
Cartografie	Costina-Ionela Lungu, Dănuț-Marian Țucă
Met dank aan	Marion Capera, Cristian Catona, Theodor Cepraga, Paula-Ecaterina Cepraga, Hervé Dubois, Bogdan Gheorghiu, Pascal Grougon, Irina Răcaru, Marie Simonet, Severin Vlad

© Michelin

© Cartografie: Michelin

© Nederlandse tekst: Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2024

Het redactieteam heeft de grootste zorg besteed aan de samenstelling en de controle van deze gids. Maar omdat de gegevens voortdurend gewijzigd worden, moet de praktische informatie (prijzen, adressen, bezoeken, telefoonnummers, bezienswaardigheden, internet-adressen) worden beschouwd als een aanwijzing. Het is dan ook best mogelijk dat bepaalde info bij het verschijnen van deze gids niet helemaal correct of volledig is. Wij kunnen daar niet verantwoordelijk voor worden gesteld.

Deze gids bestaat voor en door u; u bewijst ons dan ook een grote dienst door eventuele tekortkomingen of vergissingen te melden. Aarzel niet om ons uw opmerkingen en suggesties over de inhoud van deze gids mee te delen. Bij een eerstvolgende bijgewerkte editie zullen wij daar rekening mee houden.

Contactadres

De Michelin Reisgids
Uitgeverij Lannoo
Kasteelstraat 97
B-8700 Tielt
degroenereisgids@lannoo.be

De Michelin Reisgids
Uitgeverij Terra Lannoo
Postbus 23202
1100 DS Amsterdam Zuidoost
info@terralannoo.nl

www.lannoo.com

D/2024/45/297 - NUR 512
ISBN 978 94 014 9847 0

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.